

Standardverket över en folklig syn på döden

Åttiotre år har hunnit gå sedan folklivsforskaren och amanuensen vid Nordiska museet, Louise Hagberg, gav ut en rejäl mönstring av svenska folkseder och folktro kring död och begravning. Denna tegelsten till bok – 669 sidor av iakttagelser och berättelser – gavs första gången ut 1937. Den bygger på Hagbergs resor runt om i hela, långa landet under 1910- och 20-talen.

Kapitelindelningen följer tydligt den process som löper från "När döden nalkas" och flyr, via "Själaringningen" och "Likkammaren", till "Hur man sökt skydda sig mot genfärd".

Det praktiska syns sida vid sida med folktro och en föreställningsvärld från en tid som flytt och som antagligen ingen kan berätta om själv i första person.

Begravning är i dag en statlig, demokratisk angelägenhet; alla är tillförsäkrad en gravplats. Men av Louise Hagbergs bok förstår man att det inte alltid har varit så. I tre kapitel avhandlas de sämst bemedlades öde när döden redan gästade. Fattigbegravning och att diskvalificera sig från en hedervärd begravning, att jordas nesligt och utanför muren berörs.

Att begravas i norr, öster och väster har varit viktigt, i fordom mycket, men i dag har det ett litet värde. Att begravas i mörkret på norrsidan av kyrkan var för den föraktade eller odöpta, medan församlingens skötsamma begravnades i det ljus som finns i andra väderstreck – och i öst-västlig riktning, så att man på den yttersta dagen reser sig mot ljuset och Kristus uppenbarelse i öster.

Och så berättelsen om kyrkogrim. Ett sätt att skapa en nattlig trygghet på kyrkogården eller i kyrkobyggnaden. Hagberg skriver att det kan vara ett djur som begravnades levande på den plats som valts ut till griftegård. Kyrkogrim blev sedan det skyddsväsen som höll allt från troll till smygbegravningar borta.

Denna forntida sedvänja har, som så många andra i boken, lokala varianter. Detaljnivån hos Louise Hagberg går inte att överskatta, vare sig vad gäller tid eller rum. "När döden gästar" kan sträckläsas, men att sätta fingret i kanten och öppna boken är ... ett rent äventyr.

Johan Lindstén

Fackbok "När döden gästar"

Louise Hagberg

Ersatz

nyutgåva 2016

isbn 978-91-878-9151-9